

Інтродукція сосни жовтої або орегонської *Pinus ponderosa* D в Правобережному Лісостепу та Степу України

аспірант кафедри лісового господарства
Уманського національного університету садівництва
Гуменна Ю.М.

Різноманітність хвойних, які поширені в Лісостепу та Степу України, потребує збагачення. За даними деяких дослідників (М.А. Кохно, О.М. Курдюк, 1994) Правобережний Лісостеп та Степ України є сприятливим регіоном для більшої частини існуючого асортименту інтродукованої дендрофлори. Значний інтерес викликають шпилькові з Північної Америки, більшість з них мають високу стійкість, здатність зберігати високі декоративні, санітарно-гігієнічні і естетичні властивості при інтродукції.[3] Наукове дослідження екзотів в Лісостепу України розпочалось в ХІХ ст. в зв'язку з організацією ботанічних садів при учбових закладах. Зазначається, що переважна більшість шпилькових з Північної Америки інтродукована в Україні протягом ХІХ -ХХ ст. головним чином із Західної Європи. [3].

Інтродукція *Pinus ponderosa* D почалася з 1827 року в Західній Європі. В 1837 р. висаджена в Никітському ботанічному саду. На сьогодні в саду є декілька екземплярів, найбільш старі у віці близько 100 років із діаметром стовбура 67см, при висоті 10м. На території України добре ростуть екземпляри висотою 7-8 м.[2].Перші відомості про це є в працях П.С.Роговича (1869), І.Ф.Шмальгаузена (1886), І.К. Пачоського (1897) та ін. Головні питання теорії інтродукції деревних рослин з достатньою повнотою викладені у відомих працях. Ч. Дарвіна, А. Гумбольдта, А. Декандоля, Е. Регеля, А. Н. Бекетова, А. Н. Краснова та ін.[3] А. Гумбольдт в 1806 р опублікував книгу «Ідеї з географії рослин », в якій вказав, що при переселенні рослин головну увагу необхідно звертати на сукупність кліматичних чинників, що впливає на розподіл рослин, а також виклав ряд інших теоретичних міркувань по інтродукції. Вже у ХХ столітті значний внесок у розвиток вище означеної теорії зробили Г. Майр, О.М. Краснов , М.І. Вавілов, В.П. Малеев, М.Ф. Кащенко, О.М. Корміліцин, Ф.М. Русанов, М.В. Культиасов, М.М. Гришко С.Я. Соколов, О.В. Гурський, О.Л. Липа, С.С. Харкевич, М.А. Кохно, В.І. Некрасов та ряд інших. Важливу роль в інтродукції на Україні зіграв Тростянецький дендрологічний парк, в якому вперше інтродукована сосна жовта або орегонська (*Pinus ponderosa* D).[4]

Сосна жовта *Pinus ponderosa* D. - дерево висотою 45-70 м і діаметром 1,5-2 м з вузько конічною ажурною кроною і темно-бурою корою, що досягає 5-10 см товщини у старих дерев. Хвоя густа, злегка вигнута, дуже щільна темно-жовто-зелена, 12-26 см. Довжина, 1,5 мм ширини, в пучках зазвичай по 3 шт., Піхви хвої довжиною до 1,8 мм, не опадаючі. Шишки овальні, червонувато-коричневі 8- 15 см довжини і 5-6 см в діаметрі. Насіння овальне, загострене, майже 7- 10 мм довжини, 5-6 мм ширини з крильцем до 30 мм довжини. Маса 1000 шт. насіння 46 г. Має цінну, тверду з білою заболонню і світло- червоним

ядром деревину. Дає високий вихід живиці при підсоцці. Кора містить до 11% дубильних речовин [2]. Спочатку (до 10 років) росте повільно, пізніше-швидко. Досить морозостійка, виносить зниження температури до -30° . У сильні морози лише частково обмерзає хвоя. Задовільно переносить посуху. Зростає на різних ґрунтах: суглинках, чорноземі і навіть на досить сухих пісках і кам'янистих ґрунтах. Найкраще росте на ґрунтах легких суглинних, глибоких і вологих, але добре дренованих. Порівняно димоустойчива. Дає високоякісну деревину, багату смолою. Поширена на великих просторах в західній частині Північної Америки: від Британської Колумбії на півночі до Мексики на півдні, на схід до Північної Небраски, підніжжя Скелястих гір, Колорадо і Західного Техасу.

Окремі екземпляри є в Білорусії (Мінськ) і на Україні. У Харкові, на високому сухому плато, в селищі Ясна Поляна, у віці 16 років має висоту 6 м. На Південному березі Криму, в Нікітському ботанічному саду, росте добре, виносить засуху, в 90 років досягла висоти 10 м при діаметрі стовбура 54 см і діаметр крони $10,4 \times 11$ м.

Має два різних екотипи. Приморський екотип зустрічається в прибережних гірських районах північно-західної частині Північної Америки, де досягає 90 м висоти і до 300 см в діаметрі. Гірський екотип, поширений в Каскадних горах від штату Арізона до Південної Дакоти, досягає висоти 30 м і 120 см в діаметрі.

Природній ареал сосни жовтої знаходиться в південно-західній частині Північної Америки, південна межа якої доходять до 30° пн.ш. На батьківщині є однією з основних лісоутворювачів в межах ареалу (Oliver, 1990). Відома як джерело важкої деревини, тому отримала синонім «сосна важка»[1]

Список використаних джерел

1. А.И. Колесников /Декоративная дендрологи.—1-е изд., 1960 г.
2. Деревья и кустарники СССР. Дикорастущие, культивируемые и перспективные для интродукции. —Т. 1. Голосеменные. — М.; Л.: Изд_во АН СССР, 1949. — 464 с.
3. Маринич І.С. Біологічні особливості Північноамериканських шпилькових у зв'язку з їх культурою в Лісостепу України: автореф.дис. на здобуття наук.ступеня канд. біолог. наук: спец. 03.00.05 – «Ботаніка»/ І.С. Маринич. — Київ, 1999- 15, [3,6]с.

4Стаття ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ІНТРОДУКЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

С.І. Ковтун, здобувач*

Березнівський лісовий коледж